

"מילים במדים"

הרואיות ופוסט־הרואיות בתרבות הפופולרית במלחמת 7 באוקטובר

רועי מעברי

מבוא

בישיבת השדולה למטן משפחות הפצועים, שנערכה בכנסת בתאריך 8 בדצמבר 2025, הציג חנוך דאום תמונה מורכבת של מלחמת 7 באוקטובר:

הייתה לי טעות...מיד אחרי המלחמה הלכתי לבקר פצועים...ואני כן התמכרתי קצת לסיפור ההרואי, האתוס של ההצלחה...וכל פעם באתי עם המון סיפורים נורא מרגשים של הצלחה... חשבתי שזה נותן כוח, וכחלוף הזמן, אתה מבין שהמציאות היא הרבה יותר מורכבת. יש אנשים ששוכבים במחלקות, שאני אפילו פתאום הבנתי שאני נמנע קצת מללכת למחלקות האלה...והסיפור הזה הוא סיפור של מאבק הרבה יותר סזיפי...וכולנו צריכים להיות מודעים לזה...¹

דבריו של דאום על מלחמת 7 באוקטובר, ובמיוחד אתוס ההצלחה לצד המציאות המורכבת, מבטאים שיח הרואי ושיח פוסט־הרואי שמתקיימים בעת ובעונה אחת. מניתוח של שירים פופולריים שפורסמו במהלך המלחמה עולה שהמלחמה אינה נתפסת בהתאם למודלים המובחנים של הרואיות ופוסט־הרואיות המוצגים בספרות.² המלחמה הנוכחית מוצגת במתכונת היברידיית הממזגת מוטיבים הרואיים ופוסט־הרואיים,³ ומתבטאת במסרים המדגישים את חשיבות הזהות הלאומית ומאפייניה, את צדקת המלחמה והמוכנות להקרבה, ולצידם (ולא במקומם) ביטויים של קושי, פגיעות ועייפות מהמלחמה וממחירה.

תפיסה זו של המלחמה מתבטאת גם בתרבות הפופולרית העכשווית, שתוצריה לא רק משקפים הלכי רוח חברתיים אלא גם תורמים לעיצובם.⁴ ניתוח של תוצרי תרבות עכשוויים מאפשר לראות כיצד מתורגמת המלחמה לדימויים ולסמלים המקנים לה משמעות. על בסיס ניתוח שיטתי של שישה שירים שעוסקים ישירות במלחמה, המאמר מדגים תפיסה היברידיית שבה ההכרה במחירה לא בהכרח מערערת על הצדקת ההקרבה ועל מפלס המיליטריזם הגבוה שאפיין אותה. במקום זאת, מחירים אלה מתועלים למוטיבים של נקם ולחיזוק זהויות אתניות־לאומיות ודתיות שהן חלק מהמיליטריזציה החדשה.⁵

תפיסה זו של המלחמה מתבטאת גם בתרבות הפופולרית העכשווית, שתוצריה לא רק משקפים הלכי רוח חברתיים אלא גם תורמים לעיצובם. ניתוח של תוצרי תרבות עכשוויים מאפשר לראות כיצד מתורגמת המלחמה לדימויים ולסמלים המקנים לה משמעות.

הרואיות ופוסט־הרואיות בישראל

בשנות ה־90 של המאה ה־20 טבע אדוארד לוטוואק (Edward Luttwak) את המונח "מלחמה פוסט־הרואית" לתיאור התמורות שחלו בדפוסי המלחמה בעשורים האחרונים. בפרט, המונח מתאר את המעבר ממלחמה טוטלית, שכוללת צבאות המונים הנלחמים להשגת הכרעה כוללת, למלחמה מוגבלת. שינוי זה, על פי לוטוואק, קשור לירידה ביכולת של חברות לשאת את מחירי המלחמה ולעלייה ברגישות לנפגעים ולאבדות. כך התנתקה המלחמה "הפוסט־הרואית" מהחוויה ההרואית, הקולקטיבית והאידיאולוגית שאפיינה מלחמות מודרניות קודמות. השינוי בדפוסי המלחמה וביחס אליה שינה גם את דמות החייל, מאדם שמוכן למות למען האומה לאדם שיש לשמור על חייו בכל מחיר.⁶

ישראל, מדינה הנתונה בעימות מתמשך וקיים בה מודל של גיוס חובה, משמרת את ההרואיות, וזו מתגברת ככל שאיום ביטחוני נתפס כסכנה קיומית. ואולם, ההבחנה בין הרואיות לפוסט־הרואיות בחברה הישראלית אינה בינארית, ובין שתי המגמות מתקיימת תנועה דינמית, בהתאם לנסיבות.⁷ מצד אחד, בזמן מלחמת לבנון הראשונה (1982) ובמלחמת לבנון השנייה (2006), על רקע האבדות והנפגעים בקרב חיילי צה"ל, התעוררו ביקורת חברתית ומחאה אזרחית שבהן ההקרבה תוארה כמיותרת.⁸ מצד אחר, מבצע "צוק איתן", שנתפס בעיני החברה כמבצע קצר ואפקטיבי שאין לו עלות חברתית ניכרת, מיתן את הרגישות לאבדות ולא עורר ביקורת.⁹

מלחמת 7 באוקטובר, הארוכה במלחמות ישראל, החלה במתקפת פתע של ארגון הטרור חמאס, שגבתה קורבנות רבים והתרחבה לכדי איום רבי־זירתי מצד חיזבאללה והחות'ים. כחלק מציר ההתנגדות האיראני, המלחמה לוותה בחוויה של איום קיומי ובקבלתה ככורח וכפתרון האפשרי היחיד,¹⁰ תוך התגייסות מהירה של החברה האזרחית, גילויי סולידריות רחבים,¹¹ והתחזקות שיח של נקמה בזירה החברתית והפוליטית.¹²

מאפייניה של המלחמה הנוכחית – הימשכותה, תפיסתה כאיום קיומי ומחיריה הכבדים – מחוללים דינמיקה בין מגמות הרואיות למגמות פוסט־הרואיות המשתקפות גם בתחום התרבות. תפיסת "שדה הייצור התרבותי" של בורדייה רואה את התרבות כמרחב דינמי שיוצר ומעצב משמעויות חברתיות.¹³ ברוח זו, שירים פופולריים, כתוצר תרבותי, לא רק משקפים עמדות אלא משמשים כאמצעי בעיצוב שפה, סמלים וערכים קולקטיביים. בד בבד, תוצרי התרבות משקפים ומעצבים תפיסות חברתיות־פוליטיות. ניתוח שיח ביקורתי עוסק בממדים גלויים וסמויים וכולל התחקות אחר מטאפורות, סגנונות רטוריים וקשרים בין טקסטים שונים.¹⁴

**שירים פופולריים, כתוצר תרבותי, לא רק משקפים
עמדות אלא משמשים כאמצעי בעיצוב שפה, סמלים
וערכים קולקטיביים. בד בבד, תוצרי התרבות משקפים
ומעצבים תפיסות חברתיות־פוליטיות.**

ניתוח שיטתי של שישה שירים פופולריים שפורסמו בזמן מלחמת 7 באוקטובר מאפשר לזהות את המגמות העיקריות בתפיסת המלחמה בחברה הישראלית ולהמשיג אותה במונחים של הרואיות ופוסט־הרואיות. הצגת הניתוח תכלול דוגמאות מתוך ארבעה מששת השירים שנותחו. למחקר הוגדרו מדדים אופרציונליים המאפשרים עיגון שיטתי של תהליך הניתוח, הגברת השקיפות המתודולוגית ויצירת בסיס לבחינה ביקורתית של מהלך המחקר, בהתאם לעקרונות האתיקה המחקרית, כדלהלן:

רכיבים הרואים: מטרות לאומיות; מקום מרכזי לזהות הלאומית ולקולקטיב; תפיסת המלחמה כמפעל לאומי נעלה; אחווה קרבית; החייל כגיבור מיתי; המוות כהקרבה נשגבת.

רכיבים פוסט־הרואים: הימנעות מסיכונים; הימנעות מאבדות; החייל כקורבן; מקום מרכזי לפרט; סימני משבר, טראומה וחרדה; נפש פגועה.

תפיסה היברידית של המלחמה

השירים שנבחנו מתייחסים לשני מתחים, בין הקולקטיב לפרט ובין הלוחם לקורבן, ומשולבים בהם רכיבים הרואיים ופוסט־הרואיים. חלק מהשירים מבטאים כל שיח בנפרד ולעיתים אפשר למצוא בשיר אחד את שני הרכיבים גם יחד.

המתח בין הקולקטיב לפרט: השיח ההרואי מתבטא בשפה ובדימויים המדגישים את הזהות הלאומית, את מרכזיות המדינה, הכוח הצבאי והמלחמה כפתרון האחד והיחיד. חיזוק הזהות הקולקטיבית־לאומית הביאה לנכונות גוברת של הפרט להקרבה ולגיוס.

למשל, בשיר "חרבו דרבו":

"שמאל ימין שמאל, איך כל המדינה במדים מגליל עד אילת".

ובשיר "זה עלינו":

"אחים לא מחכים לצו עולים על המדים".

דימויים אלה מבטאים תפיסה שלפיה המלחמה היא מפעל לאומי נעלה וההתגייסות ללחימה אינה רק מעשה ראוי המלכד את החברה אלא גם מעשה טבעי ומובן מאליו.

ואולם, בשיר "זה עלינו" קיים גם ממד פוסט־הרואי שנותן ביטוי למחירי המלחמה. ממילים אלה עולה מתח בין הגיוס הקולקטיבי לבין התחושות של הפרט:

נשים וילדים שהותכו לפחם
לא נותן לי מנוח, ער לא נרדם
הפחד הבכי, כמו סוף העולם
מביט בילדים, פתאום אני שם.

למרות המחירים האישיים, ביטויים אלה אינם מעוררים בהכרח כמיהה לחזור אל המרחב הפרטי או ערעור על הגיוס הלאומי אלא דווקא חיבור מחדש לקולקטיב וחיזוק הזהות הקולקטיבית. התגובה לטראומה ולפגיעה הנפשית לובשת שתי צורות שמציגות את המלחמה כחוויה הרואית, קולקטיבית ואידיאולוגית. האחת באה לידי ביטוי בשיח נקמה מפורש בעל נופך דתי:

לא יהודי קטן פחדן עם ברכיים רועדות
 יהודי עם כוח אש תמרות עשן וחרבות
 זה אל הנקמות, בשם הנשמות
 לא אין לי רחמים ואין לכם סליחות
 זרע עמלק לא יעזרו לכם תפילות
 אין מחילה לנחילי חולדות תמותו במחילות.

ואילו הצורה השנייה מודגשת באמצעות ביטויים של אחדות העם סביב זהותו הלאומית והתקווה:

עכשיו מעונן, אבל יש עוד תקווה, האור לא כבה
 שומרים על הבית (שומרים על הבית), שומרים על הלב, על
 המשפחה [...]]
 צו השעה הוא צו פיוס
 פתאום אח שלי עם השטריימל נכנס ללשכת גיוס
 ואח שלנו מקפלן שוב בא לבית כנסת
 העתיד של הילדים שלנו תלוי רק במולדת ואין אחרת!
 גם כשהלב נשבר תדע תמיד יבוא מחר
 והתקווה מין העפר היא תצמת, היא תבוא, זה עלינו.

שתי הצורות מייצגות באותו השיר שילוב נרטיבי בין מחירי המלחמה והטראומה הכרוכה בה לבין תפיסתה כמפעל לאומי, ושתייהן מכילות ביטויים אתנו־לאומיים ודתיים. כלומר במובן ההרואי, השירים מדגישים את נחיצות המלחמה ואת הנכונות הגבוהה לגיוס בלי לטשטש את הממד הפוסט־הרואי – מחירי המלחמה והשפעותיה על הפרט. וכך גם להיפך, הממד הפוסט־הרואי אינו גורם לערעור על הממד ההרואי.

המתח בין לוחם לקורבן: גם מדמותם של הלוחמים עולה תמונה מורכבת – בין גיבורים לבין קורבנות. הנה ביטוי לממד ההרואי בשיר "גיבורי על", שמתאר את הלוחמים כגיבורים מיתיים:

"נכון כולם נראים פה רגילים אבל, אנחנו עם של גיבורי על".

גם בלי ביטוי המאדיר את ההקרבה במישרין, הנכונות לבדה מתוארת כמעלה ייחודית שחורגת מגבולות הקולקטיב הלאומי:

"בכל אחד תמיד מסתתר חייל, מוכן להציל את העולם".

על המעמד המיתי של הלוחמים אפשר ללמוד גם מהשיר "סופרמן". כתב אותו עידן עמדי, שנלחם ונפצע במלחמה, ולכן אפשר לראות בו עדות ממקור ראשון:

[...] על מגרש המסדרים נקבע

הנער לוחם מצטיין

וכך האגדה מספרת

הוא נבחר לאיזו סיירת

שם כולם עוטים שריון [...]

מלבד הדימוי החיצוני, השיר מבטא ממד הרואי שנובע מהמוטיבציה לשירות קרבי והקושי הכרוך במסלול זה:

"אבל הוא לא מוותר... חוצה גדר ועוד גדר".

לשיר "סופרמן" יש משמעות כפולה: מצד אחד, כותרתו מייצגת דמות של גבריות הרואית, מוסרית, בלתי פגיעה ובעלת עוצמה פיזית על־אנושית. מצד אחר, תוכן השיר מבטא את הקשיים של הכותב בהתמודדותו עם תחושותיו הפנימיות מול סביבתו.

בתיאור של מציאות הלחימה, השיר מביע את הקושי והכאב וכך מבטא ממדים פוסט־הרואיים של הלוחמים:

בלילות יש מארבים, מעצרים, מלחמה שפורצת מכה בפנים

כל חבר שהלך צורב מבפנים כמו שמן רותח על יד.

ועוד נכתב:

וכשמישהו בא לעזרה, כשמישהו מנסה להבין
הנער עונה בנימוס: 'יהיה בסדר, סוחבים'.

לשמירה על המאפיינים ההרואיים של דמות הכותב כלוחם מובחר ומצטיין נודעת חשיבות רבה והיא מונעת ממנו לחשוף את תחושותיו הפנימיות האמיתיות. ובכל זאת, מילותיו משקפות ממד פוסט־הרואי בעצם ההכרה במחיר נפשי שמשלמים הלוחמים עקב שירותם הצבאי:

[...] מחזיקים אמת כואבת,

שם בתוך תוכו של כל אחד גדלה פינת סתרים
ברוך הבא אחי, למועדון הלבבות השבורים.

התפקיד החברתי של הרואיות ופוסט־הרואיות במלחמת 7 באוקטובר

הניתוח מלמד על הקשר בין נסיבות המלחמה לבין תפקידה של הפוסט־הרואיות בתפיסה החברתית. למרות מחירי המלחמה ותפיסתה כאיום קיומי, לא הופיעה במהלכה תופעה חד־ממדית של הרואיות או לחלופין, פוסט־הרואיות, לפי המודל הקלאסי הרואה בהן שתי מגמות מובחנות.¹⁵ במקרה הנוכחי, מחירי המלחמה השתלבו בביטויים של לכידות חברתית, חיזוק הזהות הלאומית ואמונה בצדקתה של המלחמה. חיזוק הזהות הלאומית בשירים משתקף לא רק בביטויים של פטריוטיות ונכונות לגיוס למען הלאום, אלא גם בשפה הדתית ובביטויים המבקשים נקמה ויוצרים דה־הומניזציה של האויב. מגמות אלה הופיעו כתגובת נגד לפוסט־הרואיות והחלו לחלחל למרכז החברה.¹⁶

ממצאים אלה יכולים לשמש נקודת מוצא לדיון בהיעדר המחאה במלחמת 7 באוקטובר.¹⁷ המגמה המשולבת של הרואיות ופוסט־הרואיות עשויה להסביר מדוע, בניגוד לציפיות, לא התרחשו תהליכים חברתיים, כגון מחאה, המאפיינת מלחמה פוסט־הרואית או

לכידות חברתית גוברת כביטוי למלחמה הרואית.¹⁸ דוגמה להיברידיזם בתפיסת המלחמה מתבטאת, למשל, בביקורת שמתח עידן עמדי על העצומה של אנשי התרבות שהתנגדו להמשך המלחמה.¹⁹ עמדה זו מופיעה לצד רכיבים פוסט־הרואים (ולא בסתירה להם) המופיעים בשירו "סופרמן" ומבטאים את חוויית הקרב הקשה ומחיריה השליליים של המלחמה.

מאמר זה מרחיב את המסגרת להבנת המגמה הפוסט־הרואית בחברה הישראלית. לצד הדינמיות של התפיסה ההרואית והפוסט־הרואית²⁰ והמעברים המתמידים ביניהן אפשר להציע נקודת מבט נוספת של שני הממדים – תפיסה היברידית המתאגרת את התפיסה הבינארית. במישור המעשי, המחקר מדגים כיצד מאפשר ניתוח של תוצרי תרבות פופולרית לזהות את המורכבות הגוברת בעמדות החברתיות כלפי המלחמות העכשוויות, מורכבות שאינה עולה בקנה אחד עם ההבחנה בין הרואיות לפוסט־הרואיות.

המחקר מדגים כיצד מאפשר ניתוח של תוצרי תרבות פופולרית לזהות את המורכבות הגוברת בעמדות החברתיות כלפי המלחמות העכשוויות, מורכבות שאינה עולה בקנה אחד עם ההבחנה בין הרואיות לפוסט־הרואיות.

עם זאת, למחקר יש מגבלות: ראשית, קורפוס המחקר מצומצם יחסית ומבוסס על שישה שירים בלבד, והדבר עלול להגביל את האפשרות להכליל את הממצאים, הן בהתייחס למלחמה הנוכחית והן בהתייחס לתהליכים רחבים יותר בתפיסות המלחמה בחברה הישראלית. שנית, הבחירה בשירים פופולריים כייצוג של תפיסות חברתיות אינה ממצה את מגוון הביטויים התרבותיים האפשריים. כמו כן, הימשכות המלחמה

ועריכת המחקר במהלכה אינם מאפשרים הערכה מלאה של השלכותיה והשפעותיה על תפיסת המלחמה בחברה הישראלית לאורך זמן.

מחקר עתידי שירחיב את הניתוח ההשוואתי בין אירועי לחימה שונים עשוי לאפשר בחינה מעמיקה יותר של היחסים בין הרואיות לפוסט־הרואיות ולהתחקות אחר השינויים שחלו בתפיסת המלחמה בישראל. גם הרחבת המחקר לז'אנרים תרבותיים נוספים והשוואה ביניהם עשויה להעניק תמונה מקיפה יותר של הייצוגים התרבותיים של המלחמה. ולבסוף, בדומה למחקרם של בן־שלום ואחרים (2023),²¹ מחקר אתנוגרפי "מלמטה", הבוחן הרואיות ופוסט־הרואיות מנקודת מבטם של החיילים – ולא רק בהקשר של שדה הקרב אלא גם בהקשר של החיים האזרחיים ושל המעבר מאזרחות לחיילות במסגרת המילואים – עשוי להעמיק את ההבנה של תפיסה היברידית זו המתקיימת בחברה והמשמעויות הנלוות לה ביחסים בין החברה לצבא.

הערות

- 1 כנסת 99, "ישיבת שדולה למען משפחות הפצועים", 8 בדצמבר 2025, וידיאו
00:55-2:22), [קישור](#).
- 2 Edward N. Luttwak, "Toward Post-Heroic Warfare," *Foreign Affairs* 74,
no. 3 (1995): 109
- 3 רינת משה ועופרה בן ישי, "מלחמה הרואית שפוסט-הרואיות אוזחת בעקביה:
של פרויקט סדנאות העיבוד המתקדם במלחמת "חרבות ברזל", בתוך: **לחשוב
מושגים מחדש: חשיבה בעקבות מלחמת עזה (כותרת זמנית)**, עריכה: יגיל
לוי ואח', (למדא, האוניברסיטה הפתוחה, לקראת פרסום); Uzi Ben-Shalom,
"Introduction: Israel's Post-Heroic Condition," *Israel Affairs* 24, no. 4
(June 4, 2018): 569–571
- 4 מוטי רגב, **סוציולוגיה של תרבות: מבוא כללי** (האוניברסיטה הפתוחה, 2011)
- 5 יגיל לוי, "המיליטריזציה החדשה של השיח הבטחוני", בתוך **הביטחון כסוגייה
אזרחית**, עריכה: עירית קינן ועירית הרבון (פרדס, 2020); יגיל לוי, **יורים ולא
בוכים: המיליטריזציה החדשה של ישראל בשנות האלפיים** (למדא, 2023)
- 6 Luttwak, *Toward Post-Heroic Warfare*
- 7 עוזי בן־שלום ואח', "מלחמה הרואית ללוחמה פוסט-הרואית ובחזרה", **חברה, צבא
וביטחון לאומי**, 5, (2023): 44-25. ראו גם:
- Eyal Ben-Ari et al., "Introduction: Seven Theses on Heroism in Post-heroic
Societies", in *Military heroism in a post-heroic era*, (Cham: Springer
Nature Switzerland, 2024): 3-19; Sibylle Scheipers, "Introduction:
Toward Post-Heroic Warfare?", in *Heroism and the Changing Character
of War: Toward Post-Heroic Warfare?* (Palgrave Macmillan, 2014) 1-18;
Nehemia Stern et al., "Tunnel Operations in the Israel Defense Forces:
Adapting the Warrior Ethos to Post-Heroic Conflict," *Armed Forces &
Society* (2020)
- 8 יגיל לוי, "האומנם קרסה תאוריית קורי העכביש? – על הרגישות לחללים בצוק
איתן", **ידיאו פ: האוניברסיטה הפתוחה**, (3), (2015) 21-16, Avi Kober, "From
Heroic to Post-Heroic Warfare: Israel's Way of War in Asymmetrical
Conflicts", *Armed Forces and Society*, 41, 1 (2015): 96-122
- 9 לוי, האומנם קרסה תאוריית קורי העכביש?
- 10 יובל קרמניצר, "על הפיכחון: ריאליזם אסוני, או – כיצד נתמודד עם האנטי־אירוע?",
תיאוריה וביקורת, 60 (2024): 57-35

- 11 אבי ביצור, "חוסן לאומי, קהילתי ואישי – ממצב של חידלון לאחדות תוך מלחמה הרהורים על רקע מלחמת "חרבות ברזל" 2023", **חוסן לאומי, פוליטיקה וחברה**, 6 (2024): 31-43
- 12 יגיל לוי, "תחייתו של שיח הנקמה", **תלם**, 20 בדצמבר 2023
- 13 רגב, סוציולוגיה של תרבות
- 14 ענת קליין, "ניתוח שיח ביקורתי של טקסט עיתונאי" בתוך **ניתוח נתונים במחקר איכותני**, עריכה: לאה קסן ומיכל קרומרנבו (אוניברסיטת בן-גוריון, 2010): 230-253
- 15 Luttwak, Toward Post-Heroic Warfare
- 16 לוי, המיליטריזציה החדשה של השיח הבטחוני
- 17 קרמניצר, על הפיכחון
- 18 ראו לדוגמה: אורי בן-אליעזר, **מלחמותיה החדשות של ישראל: הסבר סוציולוגי היסטורי** (אוניברסיטת תל אביב, ההוצאה לאור ע"ש חיים רובין, 2012); לוי, "האומנם קרסה תאוריית קורי העכביש"; פנינה שוקר, "המערכה על התודעה-מלחמת לבנון השנייה כמקרה בוחן", **סייבר, מודיעין וביטחון**, 2, 2 (2018): 3-18. Avi Kober, "From Heroic to Post-Heroic Warfare: Israel's Way of War in Asymmetrical Conflicts", *Armed Forces and Society*, 41, 1 (2015): 96-122
- 19 עמית אטיאס, "פרסום ראשון | ההצהרה המלאה של עולם התרבות נגד המשך המלחמה בעזה, עמדי תקף: 'אפסים'", *N12*, 3 באוגוסט 2025 [קישור](#)
- 20 בן-שלום ואח', מלחמה הרואית
- 21 בן-שלום ואח', מלחמה הרואית